Նագրեան Ցարութիւնեանցից ընդամենը 25 բուբլի յօգուտ Վանի վիրաւորեալների:

—

Ստացանք յօգուտ Վանի վիրաւորեալների 2 բուբլի գանձակեցի պ. Կարագաղեանից: Անցեալ նուիրատուութիւնների հետ միասին անում է 501 բուբլի:

—

Ստացանք յօգուտ Վանի վիրաւորեալ եղբայրների 9 բուբլի հետեւեալ անձինքներից: Թիֆլիսի վաճառական Ցոմհանեան Մխակինեանցից 3 բ., Իսակ Մխակինեանցից 3 բ., շուշեցի Առաքել Մաշտոսի Ցակոբեանից 3 բ.: Գումարն է 9 բ.: Անցեալ նուիրատուութիւնների հետ միասին անում է 510 բուբլի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ *)

—

Պ. Կ.Ա.ՏՈՒԹՈՆ.—Հետեւեալ կերպիւ կը շարունակէ իւր բանախօսութիւնն.

«Այս տեսութիւնն ահա ունինք Եւրոպական համաձայնութեան սկզբան վրա, որ չենք ըսեր թէ ստոյգ և անսխալ արդիւնք կ'ունենայ, բայց մի և նոյն ժամանակ կը պնդենք թէ այդ սկզբունքը քանի որ պահպանուի, բարոյական մեծ իշխանութիւն մը կը նշանակէ և նախանձ ու չարակամութիւնն անյայտ ընելու ամենաաւելի յոյս կուտայ, և պատմութեան էջերուն մէջ անշուշտ աւելի նշանաւոր տեղ մը կը բռնէ քան երբ առանձին գործէք: Մեք անտարակոյս այդ սկզբան համեմատ գործելու պիտի աշխատինք, այսինքն Քրիստոնէութեան բարոյական հեղինակութիւնը ներկայացնող սկզբունքով, որ աշխարհի վրա ամենամեծ բարոյական հեղինակութիւնն է: Եւ եթէ դժբաղդաբար այն կէտին հասնինք, ուր դեռ չենք հասած, երբ Եւրոպական համաձայնութիւնն լուծուի, այդ վիճակս յայտնի՛ մեր նկատողութեան առարկայ պիտի լինի: Սըր Ռ. Լոսըն, ամենէն առաջ այս երկրին (Անգլիոյ) շահուց և Բրիտանական տէրութեան գործոց վրա հսկելու անհրաժեշտ պէտքն յայտնած ժամանակ ողջմտորէն կը խօսէր: Բայց երբ իւր վարդապետութիւնները չափազանց հեռուն տանելով կուզէ ըսել թէ մեք անտարբեր կեցուլու ենք մինչև իակ երբ որոշ պարտականութիւն ունինք օտար երկիրներու և օտար ցեղերու գործոց մէջ ազդու դեր մը կատարելու, յայտնի՛ չեմ կրնար հաւանութիւն տալ իրեն: (Մ ի կ ը ր է՛ք, մ ի կ ը ր է՛ք): Սըր Ռ. Լոսրնի վարդապետութիւններն առաջը մտածուելու էին, երբ Անգլիոյ ազգային պատուոյն հետ յարաբերութիւն ունեցող պարտականութիւններ յանձն կ'առնուէին, որք այժմ չեն կրնար իրրեւ չեղեալ համարուիլ: Մեր պնդած կէտն այս է որ մեք այդ պարտականութեանց սահմանին մէջ կը գործենք:

«Պ. Պրայտի մանաւոր առաջարկութեան զարով, Սըր. Զարլզ Տիլքի տուած պատասխանը բաւ է: Մեք մեզմէ չենք ծածկեր թէ Հայկական խնդիր ամենամեծ գժուարութիւն ունեցող խնդիր մ'է: Այդ երկրին (Արմենիոյ) հետ բարոյական և ֆիզիքական յարաբերութիւն ունենալու գժուարութիւնն, այդ մարդկային ընկերութեան կազմութեան եղանակին մէջ տեսնուած դըժուարութիւնն, և որոշապէս սահմանեալ երկրի մը մէջ որոշ ազգութիւն և ընկերական հանգամանք մը չը կենալը, բոլոր ասոնք մեր նկատողութիւնը գրաւելու յոյժ ծանր կէտեր են: Մեծ զոհութեամբ լսեցի Պ. Մաք—Քոնի այն յայտարարութիւնն,— որ այս գժուարութեանց մի մասին պատասխանն է,—թէ մեք պարտաւոր ենք որչափ Քրիստոնէից, նո՛յնքան Իսլամաց ալ բարօրութեան աշխատիլ: Եւ Թուրքիոյ մը նացեալ գաւառաց բարւոք վարչութեան համար մեր ստանձնած պարտականութեանց մէջ չեմ տեսներ որ մահմեդականաց և քրիստոնէից միջև որ և է խարութիւն դրուած լինի: Ես համամիտ չեմ Պ. Մաք-Քոնի երբ նա կըսէ թէ Իսլամ Քրիստոնեայներէն ա՛լ աւելի կը կեղեքուին, և համամիտ չը լինելուս պատճառն ալ այս է.—Կառավարութեան ուղղակի գործողութեան նկատմամբ, մահմեդականք յիրաւի ամենէն աւելի հարստահարեալները կրնան լինիլ: Բայց պէտք է ի միտ առնումք թէ Թուրքիոյ մէջ միայն վարչական յոռութեան հետ գործ չունիմք, այլ կրօնական գերիշխանութիւն մ'ալ կայ, որ ստանապատիկ ա՛ելի գժուարութիւն կը յարուցանէ... (Մ ի կ ը ր է՛ք, մ ի կ ը ր է՛ք) Օրինակ առնումք Եգիպտոսն. յոռի վարչութեան համար ադիկ մեծ տեսարան գտնել անհնար էր: Բայց Եգիպտոսի վիճակը Թիւրքիոյ վիճակէն իրրեւ տարբեր և իրրեւ նուազ յուսահատական նկատուեցաւ, ըստ որում բոլոր ժողովուրդն Իսլամ լինելով, կրօնական գերիշխանութեան գժուարութիւնը չը կար յնդիպատս: Արմենիոյ նահանգին մէջ իրաց վիճակը բարւոքելու համար ինչ միջոցներ որ կարենամք ձեռք առնուլ, Թուրքիոյ մահմեդական և քրիստոնեայ հպատակաց միջև որ և է կերպիւ տարբերութիւն չը պիտի գտնեմք, ո՛չ եղած կարգադրութեանց տարին մէջ, ո՛չ ալ մեր դիտաւորութեանց ոգւոյն մէջ:

«Պ. Մաք-Քոնի ամենէն ազդութեամբ պնդած կէտերէն մին ալ այս էր թէ Պուլգարիոյ մէջ տեղի ունեցած խժդժութիւնը Ռուսիոյ ձեռամբ գրգռուած էին: Բայց ընդհակառակն ընդունուած է որ Հերսէքի, Պոտնիոյ և ապա Պուլգարիոյ չէթէթիւններն յառաջ բերող պատճառը միայն Ռուսական մեքենայութիւնը չէր: Երբ Պ. Մաք-Քոն իւր այս գաղափարն յայտնեց թէ այդ խժդժութիւնք օտարաց և մանաւանդ Ռուսիոյ նըպատակներն յառաջ տանելու համար կարգադրուած բաներ էին,—յայտարարութիւն մը, ում սակայն բոլորովին համամիտ չեմ,—պահպանողականք հաւանութեան աղաղակներով ընդունեցին Պ. Մաք-Քոնի խօսքերն, բայց երբ Պ. Մաք-Քոն բարոյականութիւն մը հանեց իւր այդ խօսքերէն, յայտնի՛ իւր իսկ ուշադրութիւնը գրաւած պէտք է լինիլ թէ այն հաւանութեան աղաղակներն իւր եռեւէն չեկան: Այդ բարոյականութիւնն ալ սա էր թէ օտար մեքենայութիւնները գինամարտի ընելու և Թիւրքիոյ ամբողջութեան իրականութիւն տալու միակ միջոցն՝ օտար մեքենայութեան պատրաստն և նորա սընունդ տուող նիւթը ջնջել է: (Մ ի կ ը ր է՛ք, մ ի կ ը ր է՛ք:) Մեր փափաքն է դուրս թողուլ այն օտար ազդեցութիւնն, որ մեքենայութեան ջաք վնասակար կը լինի. բայց այդ նպատակն հասնելու միակ միջոցն արդար և ազդու տնօրէնութեամբ վերջ մը դնել է այն մեծամեծ չարեաց, որք այժմ կը տիրեն.... Տարակոյս չունիմ թէ այդ դիտաւորութեամբ մեր ընդդէմ ձեռնարկին մէջ Երեսփոխանաց ժողովոյն նեղրոտամտութիւնը պիտի վայելեմք և անոր օգնութեամբ պիտի ուժգնանք: Այսքրուան վիճաբանութեան ընդհանուր եղանակէն դատելով, կը տեսնեմ որ զօրաւոր համոզում մը կայ թէ ո՛չ Եւրոպիոյ, ո՛չ ալ Թուրքիոյ պատուոյն կամ ապահովութեան նպաստաւոր չէ որ այնչափ երկար ժամանակէ ի՛վեր տեղ իրաց վիճակն յայտմ՛հետ շարունակ, և թէ այս մեծ չարեաց դադարն մը տանելու գործը մեր կողմանէ ամենամեծ հոգածութիւն և մտադրութիւն կը պահանջէ: (Հ ա ւ ա ն ո ւ թ ե ա ն ա ղ ա ղ ա կ ն ե ր:)

Պ. ՊԷՐԹ. (Լորտ Պէքոնսֆիլտի վարչութեան մէջ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական.) Խօսք առնելով ըսաւ թէ այս առթիւ բանախօսութիւն ընելու միտք չունէր. ըստ որում ինք այնպէս կը կարծէ թէ ներկայ մեծ խնդրոց վիճաբանութեան ժամանակը չէ եկած տակաւին. բայց վերջին նախարարութեան ժամանակ իւր բռնած դիրքը նկատելով, պարտաւոր կը համարէր ինքնինք քանի մը բառ ըսել ի պատասխանի Պ. Կլատսթոնի: Ես չեմ ուզեր (կըսէ Պ. Պէրթ) Արևելեան գործոց վիճակին ընդհանուր խնդրոյն քննութեան մտնել, ժողովոյս մէջ այս վայրկենիս խօսող ամէն ոք մեծ պատասխանատուութեան ներքև կեցնայ այդ խնդիրը քննելով զի գործերն այնպիսի վիճակի մէջ են, որ սխալ բացատրութիւն մը կրնայ ազետալի արդիւնքներ ունենալ: Ես իմ մասիս համամիտ չեմ Պ. Կլատսթոնի այն վարդապետութեան թէ մանաւոր անհայաք, որք երկրին մէջ որ և է դիրք մը բռնած են, ո և է պատասխանատուութիւն չունին: (Պ. Կ.Ա.ՏՈՒԹՈՆ նշան մը կընէ թէ Պ. Պէրթ սխալ կը մեկնի իւր միտքը:) Ես քանի մ'անգամ լսեցի որ Պ. Կլատսթոն կըսէր թէ ինք իրրեւ մանաւոր անհայ մը, ո և է պատասխանատուութիւն չունիներ: (Հ ա ւ ա ն ո ւ թ ե ա ն ա ղ ա ղ ա կ ն ե ր:) Պ. Կլատսթոն ըսած էր թէ ինք անձնն և մանաւոր անհայ մ'էր վերջին խորհրդարանին վիճաբանութեանց ժամանակ, և ասնկրաւորութիւն կը համարէր որ պատասխանատուութիւն ձգուի իւր վրայ:

Պ. Կ.Ա.ՏՈՒԹՈՆ. խօսք առնլով բացատրեց թէ երբէք չէր ըսած թէ ինք պատասխանատուութիւն չունի: Ինք անձնն մանաւոր անհայ մ'անուանած էր ինքզինք, զի ամենն անհայական երեսփոխան անձնն է պետական նախարարի մը հետ բաղդատմամբ, բայց քանիցս ըսած էր թէ ինք ևս անհուն պատասխանատուութիւն մ'ունի իւր վրայ: Ինք ըսած էր նաև թէ իշխանութեան վրայ գտնվողներն անիրաւութիւն կընեն փոքրամասնութեան վրայ պատասխանատուութիւն նետելով: (Մ ի կ ը ր է՛ք, մ ի կ ը ր է՛ք:)

(Մասիս)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

—

Լօնդոնի «Daily News» լրագրին Հոկտ. 9-ում գրում են, որ անգլիական կառավարութենից պատուիրեալներին ներկայացրած միասնյն նոր զրութեան նախագիծը ՀԷՐՈՕՐԻԱՆ ՀԱՅՈՒ մասին պահանջում է Դուլցինիո անցեալ ՀԷՐՈՕՐԻԱՆ յանձնել: Անգլիական ծովապետ Սէյմուր հրաման է տացել Դուլցինիոյ ջրերի մէջ իր ցանկացած դիրքը բռնել: Հայկական խնդրին վերաբերեալ գրութեան նախագիծը դեռ վերջնականապէս ընդունված չէ և երբեմն փոփոխութիւնների կենթարկվի: Պատութիւնները մերժում են Բ. Դրան առաջարկութիւնները և պահանջում են Հայաստանի համարնոյն կազմակերպութիւնը, որ ունեն Կանդիա կղզին և Լիբանանը:

Բագուզայից «Times»ը լրագրին գրում են սեպտեմբերի 14-ից, որ ՀԷՐՈՕՐԻԱՆ զորքերը ուղևորվել են դէպի Թուլցինիո, բայց դեռ յայտնի չէ իշխան Նիկոլայի ներկայութիւնը զորքերի մէջ: Սեպտեմբերի 14-ին Բագուզայից անցաւ իշխանի ադիւտանտը: Նա խորհրդակցում էր ատարիական ասոնձանաւորների հետ և. զորքերի շարժումը երևի այդ խորհրդակցութեան հետևանքն է: Ատերաժեշտ է վերջ դնել Բ. Դրան մաքիավելական քաղաքականութեան: Թիւրքիան հետզհետէ աւելի յանգուն է վարվում Եւրոպայի հետ: Թիւրքայ կառավարութիւնը շարունակ ուզարկում է աշխատցիներին դրամ և դէնքեր: Զանազան պատուիրակների նաւատորմիղներ հրամանատարներին տուած հրամանագրերը աւելի ընդարձակ են, քան թէ առաջ ենթադրում էին: Օրինակ միացեալ նաւատորմի գլխաւոր հրամանատար, անգլիական ծովապետ Սէյմուր անսահման իրաւունքներ ունի ծովային կամ տեխնիկական գործողութիւնների համար, այնպէս որ նա այդ ուղղութեամբ կարող է ամէն տեսակ քայլ անել առանց նախապէս խորհրդակցելու իր ընկերների հետ: Ծովապետ Սէյմուր միայն այն ժամանակ պէտք է խորհրդակցի իր ընկերների հետ, երբ իր գործողութիւնը կարող է քաղաքական որ և է հետևանք ունենալ: Ծովապետները մի որ և է քայլ անելու համար իրանց կառավարութենից թոյլատրութիւն չը պէտք է խնդրեն, այլ միանգամ հետ խորհրդակցելուց յետոյ պէտք է գործեն խորհրդի վճռի համեմատ: Ծովապետների իրաւունքները սահմանափակող միակ հրամանը այն է, որ նրանք չեն կարող իրանց զորքերը ափը իջեցնել:

Ալէքսից «Daily News»ը լրագրին գրում են, որ սահմանակից նահանգներից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ տեղական մահմեդականները առանձին ընդդիմադրութիւն չեն ցոյց տայ, եթէ Բ. Դուռը բարեխղճաբար կը սկսի դատարկել Ցուռատատանին տուած նահանգները: Այրանական միութիւնը այնքան միջոցներ չունի, որ երկար ժամանակ պատերազմի համար պատրաստի զորքեր պահի: Ցուռատատանը այցելող օտարազգի զինուորականները չափազանց շատ են վիճում յունական զորքերի պատերազմի համար պատրաստ լինելու մասին: Մի քանիսը հաւատացնում են, որ յունական զորքերը պատրաստ չեն պատերազմի համար, միւսները ասում են, որ հոկտեմբերի կէսին նրանք համարձակ կարող են անցնել յունական սահմանները: Կամաւոր զինուորները չափազանց շատ են ընտելանում զինուորական ծառայութեանը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 սեպտեմբերի: Երկի Նեվա գետի վրա այրվեցան հարիւրից աւելի բարքաներ (նաւեր) խոռով բարձած: Վնասները ահագին են:

ԼՈՆԴՈՆ, 15 սեպտեմբերի: Հեռագրում են, որ Իրլանդիայի հողատեր լորդ Մանրմասիս սպանված է իր հողերի կապարառների հետ վիճ ունենալու պատճառով: Այս անցքը Իրլանդիայի մէջ սաստիկ վրդովմունք պատճառեցէ: Կարծում են, որ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ կը գործ դնի կալուածական բռնութիւնների դէմ:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 15 սեպտեմբերի: Եւրոպական պատութիւնների դեսպանները այսօր յանձնեցին Թիւրքայ արտաքին գործերի մինիստրին մի գրութիւն, որով անպայման պարտաւորում են իրանց նախկին կարծիքները ՀԷՐՈՕՐԻԱՆ հարցի վերաբերութեամբ:

---

*) Շարունակութիւն:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ